

MfJ

مجله فقه پزشکی

دوره چهاردهم، شماره چهل و چهارم، ۱۴۰۱

Journal Homepage: <http://journals.sbmu.ac.ir/mf>

مقاله پژوهشی

تحلیل فقهی پزشکی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا و نشاط‌آور

مصطفی ذوالفقارطلب^{۱*}

۱. استادیار گروه فقه شافعی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: یکی از مسائل مهم در حوزه فقه پزشکی، نوشیدنی‌های انرژی‌زا است. وجود مواد محرک و نشاط‌آور در این نوع نوشیدنی‌ها مثل شکر و شیرین‌کننده‌ها، کافئین، عصاره‌های گیاهی خاص، اسیدهای آمینه، نگهدارنده‌ها و اسیدهای آلی و ویتامین‌های گروه «ب» با وجود استقبال گروه‌های سنی جوان و نوجوان از آن به هدف توانمندسازی و رفع خستگی، در عرصه علوم پزشکی و فقهی چالش‌هایی را ایجاد کرده است.

مواد و روش‌ها: این تحقیق در رابطه با وضعیت فقهی نوشیدنی‌های انرژی‌زا در پرتو قواعد فقهی با روش توصیفی تحلیلی انجام گرفته است.

نتیجه‌گیری: با استقراء در دیدگاه‌ها و بررسی‌های فقهی حکم مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، در بین فقه‌های مذاهب اسلامی سه دیدگاه ناظر بر جواز، کراهت شدید یا تحریم و توقف وجود دارد. نتایج حاکی از این است که مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا به تناسب شرایط و گروه‌های سنی مختلف، وصف فقهی مختلف پیدا می‌کند. دانشمندان در موضوع حرمت مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های غیرسالم، اتفاق نظر دارند. براساس قاعده مقاصدی حاجیات و نیز قاعده اصولی «الحکم یدور مع علته وجوداً و عدماً» و برخی از نصوص شرعی صحیح، مصرف به اندازه نوشیدنی‌های انرژی‌زا به سبب مقوی و نشاط‌آور بودن، برای گروه‌های سنی سالم، مستحب مؤکد است.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۲۸

واژگان کلیدی:

نوشیدنی‌های انرژی‌زا

نشاط‌آور

حفظ نفس

* نویسنده مسئول: مصطفی ذوالفقارطلب

آدرس پستی: تهران، خیابان شهید مطهری،
نبش خیابان شهید مفتاح، دانشکده الهیات و
معارف اسلامی، پلاک ۴۷.

پست الکترونیک:

zolfaghar49@ut.ac.ir

۱. مقدمه

پیشرفت دنیای مدرن در ابعاد مختلف، سبک زندگی انسان‌ها را با زندگی سنتی متفاوت کرده است. یکی از مسائل مهم دنیای معاصر، کشف مواد غذایی جدید صنعتی در عرصه علم تغذیه است. از جمله این مواد غذایی، نوشیدنی‌های انرژی‌زا از قبیل نوشابه انرژی‌زای هایپ، ردبول، راکستار، مانستر و بیگ‌بیر است که به دلیل فراوانی و امکان دسترسی به آن - به هدف توان‌افزایی و رفع خستگی - مورد استقبال فراوان جوانان و نوجوانان قرار گرفته است.

از آن جهت که غالباً کشف و تولید این نوع نوشیدنی‌ها، از طرف صنعت جوامع غربی بوده، موازین شرعی دین اسلام در نوع محتویات و تولید آن رعایت نمی‌شود. از سوی دیگر مواد غذایی ارتباط نزدیکی با حیات انسان دارد و نوشیدنی‌های انرژی‌زا به دلیل وجود محتویات محرک و نشاط‌آور، جزء لاینفک زندگی جامعه بشری در دنیای معاصر قرار گرفته است. بر این اساس تبیین وضعیت فقهی این نوع نوشیدنی‌ها از اهمیت فقهی بسیار بالایی برخوردار است.

از استقراء و تحقیق در منابع مختلف علمی چنین برمی‌آید که بررسی‌های فقهی پزشکی در موضوع نوشیدنی‌های انرژی‌زا، انجام نگرفته است. از جمله تحقیقات انجام‌گرفته در موضوع احکام فقهی نوشیدنی‌ها، عبارت‌اند از:

۱. مقاله «أحكام الأشرطة في الفقه» تألیف دکتر ابراهیم سلیمان حیدره؛ نویسنده تحقیق خود را در سه مبحث تدوین کرده که مبحث سوم آن مختص نوشیدنی‌های صنعتی است. در بخش انواع نوشیدنی‌های صنعتی، یک مطلب کوتاه به نوشیدنی‌های انرژی‌زا، اختصاص داده است.

۲. کتاب «النوازل في الأشرطة» تألیف زین‌العابدین ادریسی شنقیطی که او نیز در این بخش از مسائل مربوط به انواع نوشیدنی‌ها، به طور گذرا به وضعیت فقهی آن پرداخته است.

برخی از فتاوی پراکنده نیز در این موضوع یافت شد که هیچ‌کدام از این گزارش‌های علمی، به طور مستقل و مفصل به احکام و چگونگی استنباط فقهی این مسئله نپرداخته‌اند.

در این پژوهش با این سؤال مواجه هستیم که در حالت عدم نصوص شرعی درخصوص وضعیت فقهی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا با کدام مبانی و قواعد فقهی می‌توان به حکم فقهی این مسئله دست یافت.

پاسخ به این سؤال هدف اصلی نوشتار حاضر است که نخست نتایج و گزارش‌های پزشکی ناظر بر فواید و مضرات محتویات این نوع نوشیدنی‌ها ارائه و تبیین می‌گردد و سپس قواعد فقهی متناسب با مسئله مورد نظر با هدف دستیابی به وضعیت فقهی، طرح و مورد بحث قرار می‌گیرد.

۲. مواد و روش‌ها

این تحقیق موردی در رابطه با وضعیت حکم فقهی نوشیدنی‌های انرژی‌زا در پرتو قواعد فقهی با روش توصیفی تحلیلی انجام گرفته و سعی شده تا با واکاوی مبانی فقهی و نتایج پزشکی به دست آمده از تحقیقات، پدیده مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا با رویکرد جدید مورد بررسی و مطالعه تطبیقی قرار گیرد.

۳. یافته‌ها

براساس یافته‌های پزشکی، مصرف به اندازه نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های سالم نه‌تنها مضر نیست؛ بلکه با توجه به ترکیبات موجود در آن دارای فوایدی است. همچنین پس از بررسی دلایل دیدگاه‌های مختلف سه‌گانه ناظر بر جواز، کراهت شدید یا تحریم و توقف، این نتیجه حاصل آمد که مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا به تناسب شرایط و گروه‌های سنی مختلف، وصف فقهی مختلف پیدا می‌کند. فقها، مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های غیر سالم را به اتفاق

حرام دانسته‌اند. براساس قواعد مقاصدی ناظر بر حفظ ضروریات پنج‌گانه و برخی قواعد اصولی و نصوص شرعی، مصرف به اندازه نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های سنی سالم، جایز بلکه مستحب است.

۴. مفهوم‌شناسی

با استقراء در مفهوم نوشیدنی‌های انرژی‌زا، تعریفی از سوی جوامع پزشکی ارائه نشده بلکه اغلب تعاریف از سوی شرکت‌های تجاری تولیدکننده یا برخی متخصصان علوم پزشکی ارائه شده است.

تعریف رایج نوشیدنی‌های انرژی‌زا عبارت است از: «نوشیدنی‌های گازدار حاوی مواد محرک و نشاط‌آور» (۱). در این تعریف قید گازدار برای تعریف نوشیدنی‌های انرژی‌زا ذکر شده است؛ در حالی که لازمه انرژی‌زا بودن این نوع مایعات، گازدار بودن آن نیست و به همین جهت در اتحادیه اروپا نوشیدنی‌های انرژی‌زا به گونه زیر تعریف شده است: «نوشیدنی‌های خفیف حاوی برخی از مواد محرک قوی مانند کافئین، تورین، گلوکونو دلتا لاکتون و سایر مواد مضاف» (۲). در اغلب تعاریف به مصادیق و آثار نوشیدنی‌های انرژی‌زا اشاره شده اما از آن جهت که مصادیق، شروط و غایات جزء عناصر یک تعریف منطقی قرار نمی‌گیرند، به ارکان اصلی آن در این تعریف اکتفا شده است. در موضوع محتویات و عناصر تشکیل‌دهنده نوشیدنی‌های انرژی‌زا در پژوهش حاضر باب مستقلی به آن اختصاص داده شده است.

۵. کاربرد نوشیدنی‌های انرژی‌زا

نوشیدنی‌های انرژی‌زا به دلیل افزایش عملکرد تمرکز، سرعت عکس‌العمل و هوشیاری مورد استفاده و توجه فراوان بین ورزشکاران حرفه‌ای و آماتور قرار گرفته است (۳). براساس تحقیقات میدانی، این نوع نوشیدنی‌ها مورد استفاده کارگران، کارمندان شب‌کار، رانندگان و نیز دانش‌آموزان و

دانشجویان و به طور خاص در فصول امتحانی جهت بیداری طولانی‌مدت و عدم خستگی مورد استفاده قرار می‌گیرد (۴). وجه مشترک تمام تحقیقات انجام‌شده در این زمینه ناظر بر این است که مصرف این نوشیدنی‌ها در بین افراد سنین بالا کاربرد کمتری دارد.

۶. تاریخچه نوشیدنی‌های انرژی‌زا

تاریخ تولید و عرضه نوشیدنی‌های انرژی‌زا نسبتاً طولانی است، به طوری که این نوع نوشیدنی‌ها اولین بار در دهه ۱۹۶۰ در اروپا و آسیا با هدف مکمل‌های رژیمی انرژی‌زا عرضه شده‌اند (۵).

در یک گزارش تفصیلی دیگر در ژاپن و کره جنوبی قدمت نوشیدنی‌های انرژی‌زا به اوایل دهه ۱۹۶۰ برمی‌گردد (۶). گزارش‌های متعدد تاریخی مربوط به نوشیدنی‌های انرژی‌زا، قدمت تاریخی این نوع نوشیدنی‌ها را به زمانی بیش از نیم قرن می‌رساند (۷).

از سوی دیگر قدمت تاریخی نوشیدنی‌های انرژی‌زا نشان از آن دارد که فرآیند متعددی را در قالب آزمون و خطای پزشکی طی کرده است و از این جهت می‌توان به منافع و مضرات آن دست یافت.

۷. محتویات نوشیدنی‌های انرژی‌زا

نوشیدنی‌های انرژی‌زا از محتویات مختلفی تشکیل شده است که هر کدام از این مواد، دارای ویژگی‌ها و تأثیرات خاصی می‌باشند. در جدول زیر اهم ترکیبات موجود در این نوع نوشیدنی‌ها آمده است:

جدول ۱. محتویات و ویژگی‌های مواد تشکیل‌دهنده نوشیدنی‌های انرژی‌زا

ردیف	محتویات	مختصات
۱	شکر و شیرین‌کننده‌ها	متشکل از گلوکز و ساکاروز و ...
۲	کافئین (Coffeine)	ماده محرک و نشاط‌آور
۳	گوارانا (Guarana)	گرفته شده از گیاه پائولینا کوپانا (Paullinia Cupana) که بومی آمریکای جنوبی است و دارای مقدار قابل توجهی از کافئین می‌باشد. (۸)
۴	جینسینگ (Ginseng)	برگرفته از گیاهی به همین نام که محل رویش آن در جنگل‌های کوهستانی چین می‌باشد که دارای خواص نیروزایی است و به گیاه جوانی و نوش‌دارو نیز معروف می‌باشد. (۹)
۵	یرباماته (Yerba mate)	برگرفته از یک گیاه بومی آمریکای جنوبی (پاراگوئه) که دارای مقادیر قابل توجهی کافئین است. (۱۰)
۶	اسیدهای آمینه (تورین) (taurine)	تورین یک اسید آمینه است که عموماً در نوشیدنی‌های انرژی‌زا استفاده می‌شود و در غذاهای پروتئینی مانند گوشت و ماهی نیز یافت می‌شود. (۱۱)
۷	نگهدارنده‌ها و اسیدهای آلی	این نوع مواد عموماً بنزوئیک اسید و اسیدها آلی مانند سیتریک می‌باشند. (۱۲)
۸	ویتامین‌های گروه (ب)	مهم‌ترین دسته از ویتامین‌های گروه (ب) که در نوشیدنی‌های انرژی‌زا مورد استفاده قرار می‌گیرد عبارت‌اند از: B2 - B3 - B6 - B12 (۱۳)

کافئین، عصاره‌های گیاهان علفی، ویتامین‌های گروه (ب)، اسیدهای آمینه و دیگر مواد که تفصیل آن در جدول شماره (۱) این پژوهش ذکر شده است.

در این بخش فایده‌ها و ضررهای نوشیدنی‌های انرژی‌زا با توجه به ترکیبات موجود در آن بیان می‌شود.

۸-۱. فایده‌ها

شیرین‌کننده‌ها دارای آثار مثبت از دیدگاه علم پزشکی از جمله افزایش بهبود توانایی جسمی و تجدید ذخیره گلیکوژن می‌باشند. (۱۴) کافئین موجود در نوشیدنی‌های انرژی‌زا موجب هوشیاری و افزایش توانایی فیزیکی در شخص مصرف‌کننده می‌گردد. (۱۵) عصاره‌های گیاهان علفی موجود نیز دارای اثرات مفید برای سلامت انسان به علت داشتن ترکیبات آنتی‌اکسیدانی هستند. (۱۶) ویتامین‌های گروه (ب) در این نوشیدنی‌ها، کمبود ویتامین‌های ضروری بدن را تأمین می‌کنند و از سوی پزشکان به مصرف آن توصیه شده است. (۱۷) اسیدهای آمینه به عنوان یکی از ترکیبات اصلی نوشیدنی‌های انرژی‌زا وظیفه حفاظت از سیستم ایمنی بدن را بر عهده دارند و نقش آنتی‌اکسیدانی را ایفا می‌کنند و در تشکیل نمک‌های صفراوی اثرگذار هستند. (۱۸)

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود هر کدام از ترکیبات موجود در نوشیدنی‌های انرژی‌زا دارای فوایدی برای بدن می‌باشند که مهم‌ترین آن عبارت‌اند از:

۱. افزایش بهبود توانایی جسمی

۲. هوشیاری و افزایش توانایی فیزیکی

۳. حفاظت از سیستم ایمنی بدن

۸-۲. ضررها

نوشیدنی‌های انرژی‌زا به طور عموم همانند دیگر نوشیدنی‌های گازدار برای گروه‌های توانمند و سالم - در صورت مصرف صحیح و به‌اندازه - فاقد عوارض خاص است. اما مصرف آن برای برخی از گروه‌های خاص مانند زنان باردار و شیرده، کودکان، بیماران دیابتی و دارای فشار خون، بیماران روانی، قلبی، سرطانی و کلیوی مضر است. (۱۹)

۸. فایده‌ها و ضررهای نوشیدنی‌های انرژی‌زا از دیدگاه علم

پزشکی

نوشیدنی‌های انرژی‌زا به سبب وجود ترکیبات مختلف، هر کدام ویژگی‌ها و آثار خاص خود را دارند و نمی‌توان یک نظر کلی بدون توجه به محتویات مختلف آن برای این نوشیدنی‌ها را ارائه داد. از این جهت فواید و ضررهای آن تابع آثار هر کدام از مواد تشکیل‌دهنده آن می‌باشد. مهم‌ترین محتوای تشکیل‌دهنده نوشیدنی‌های انرژی‌زا عبارت‌اند از: شیرین‌کننده‌ها،

قابل ذکر است که تولیدکنندگان نوشیدنی‌های انرژی‌زا نسبت به مصرف این نوع نوشیدنی‌ها برای گروه‌های با بیماری‌های خاص که ذکر آن گذشت، روی بطری‌های تولیدی خود، نسبت به آن هشدار داده‌اند.

جدول ۲. بارزترین ضررها و فایده‌های مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا

ردیف	فایده‌ها	ضررها
۱	افزایش بهبود توانایی جسمی	برای زنان باردار و شیرده به سبب وجود کافئین
۲	هوشیاری و افزایش توانایی فیزیکی	برای بیماران دیابتی به سبب وجود قند
۳	حفاظت از سیستم ایمنی بدن	برای بیماران روانی و فشارخون به سبب وجود کافئین

۹. حکم فقهی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا

در مورد حکم شرعی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، باید گفت که به دلیل عدم موضوعیت این نوع نوشیدنی‌ها در روزگار قدیم، در منابع و متون فقهی متقدمین، طرح این موضوع منتفی بوده است. بر این مبنا احکام فقهی این مسئله نوپیدا را می‌توان در پرتو قواعد فقهی مرتبط با موضوع با رویکرد تطبیقی، کشف و تبیین نمود. با استقرا در پژوهش‌های مختلف، در حکم شرعی این مسئله سه دیدگاه متمایز ارائه شده است:

الف: دیدگاه ناظر بر اباحه

ب: دیدگاه ناظر بر کراهت شدید یا تحریم

ج: دیدگاه ناظر بر توقف

در مباحث بعدی به بررسی این دیدگاه‌های فقهی در پرتو قواعد فقهی پرداخته خواهد شد.

۹-۱. دیدگاه ناظر بر اباحه

اکثر فقهای معاصر شیعه ازجمله سیستانی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا را - به شرط عدم ضرر فاحش به نفس - جایز دانسته‌اند. (۲۰)

جمعی از محققان اهل سنت ازجمله «ادریسی شنقیتی» از علمای برجسته موریتانی با استدلال به قاعده فقهی «اصل اباحه اشیاء» و «قیاس» نوشیدنی‌های انرژی‌زا با چای، قهوه و

شیرقهوه، قائل به جواز این نوع نوشیدنی‌ها - به شرط مصرف درست و به اندازه برای گروه‌های سالم - هستند. (۲۱)

شنقیتی تنها با اشاره به این دو دلیل، مبنای شرعی حکم اباحه مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا را ارائه کرده و در اثبات مدعای خویش به تبیین و تفصیل دلایل خود پرداخته است. از این جهت در این بخش به دلایل تفصیلی حکم اباحه مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا پرداخته می‌شود:

دلایل قائلین به اباحه مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا
دلایل اباحه مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا مشتمل بر قاعده فقهی اصل اباحه و قیاس تبیین می‌شود:

دلیل اول: قاعده فقهی «الأصل فی الأشياء الإباحة» (۲۲).

قائلین به اباحه مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا به قاعده فقهی مذکور استدلال کرده‌اند. این قاعده به روش تطبیقی زیر نیز تدوین یافته است:

«الأصل فی الأشياء الإباحة حتّی یدلّ الدلیل علی التّحریم. هذا مذهبنا، وعند أبي حنيفة: الأصل فیها التّحریم حتّی یدلّ الدلیل علی الإباحة» (۲۳)

اصل در اشیاء اباحه است مگر دلیلی بر تحریم وجود داشته باشد و نزد ابوحنیفه اصل در آن تحریم است مگر دلیلی بر اباحه وجود داشته باشد.

قابل ذکر است که «ابن نجیم» حنفی نسبت این دیدگاه را به ابوحنیفه نپذیرفته است و همانند جمهور قائل به اباحه اصلی اشیاء است. (۲۴)

به فرض درستی نسبت این قاعده به ابوحنیفه، آثار عملی اختلاف بین حنفیه و شافعیه در این قاعده در موارد مسکوت‌عنه ظاهر می‌گردد؛ بدین‌گونه که براساس دیدگاه شافعی، اصل بر حلال بودن و براساس دیدگاه ابوحنیفه اصل بر حرمت است.

دلیل شافعی بر اصالت اباحه اشیاء، حدیث زیر است:

روایت سلمان فارسی از رسول الله (ص): «الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَمَا سَكَتَ عَنْهُ، فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ» (۲۵).

وجه استدلال به حدیث آن است که منطوق «و ما سکت عنه فهو عفو» به صراحت دلالت بر قاعده اصالت اباحه اشیاء داد. با تطبیق این قاعده بر مسئله مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، از آن جهت که دلیلی بر تحریم آن وارد نشده است، اصل بر اباحه این نوشیدنی‌هاست.

در منابع روایی شیعه امامیه نیز دلیل این قاعده آمده است، از جمله روایت مسعد بن صدقه از امام صادق (ع): «کل شیء هو لک حلال حتی تعلم أنه حرام...» (۲۶)

قواعدی دیگر به طور جزئی‌تر ناظر بر اباحه اصلی نوشیدنی‌ها در متون فقهی متقدمین وارد شده است که از این نوع کلیات تعبیر به ضوابط فقهی می‌گردد، از جمله:

الف: «الأصل في الأئربة الحل إلا ما كان مسكراً أو كان في شربه ضرر» (۲۷)

ب: «الأصل جواز شرب المشروبات كلها إلا ما قامت دلالة تحريمه» (۲۸)

ضوابط فقهی مذکور به طور جزئی بر حلال بودن نوشیدنی‌ها - جز در موارد ضرر یا نص صریح بر حرمت آن - دلالت دارد. در تطبیق ضابطه فقهی اول بر نوشیدنی‌های انرژی‌زا، اگر ضررهای این نوع نوشیدنی‌ها اثبات گردد، حکم به حرمت آن داده می‌شود و با توجه به نتیجه بررسی‌های پزشکی در این موضوع، ضررهای یاد شده برای گروه‌های ناسالم و ناتوان گزارش شده است و از این جهت استثنای ذکر شده در ضابطه اول شامل این نوع نوشیدنی‌ها نمی‌گردد.

همچنین در تطبیق ضابطه دوم بر نوشیدنی‌های انرژی‌زا، نصوص شرعی در این موضوع مبنی بر تحریم آن وجود ندارد. از مجموع قواعد و ضوابط فقهی می‌توان اباحه شرعی این نوع نوشیدنی‌ها را استنباط کرد.

دلیل دوم: قیاس. قائلین به اباحه نوشیدنی‌های انرژی‌زا پس از قاعده فقهی اصاله الإباحه به قیاس استدلال کرده‌اند (۲۹) و

این نوع نوشیدنی‌ها را به مصرف نوشیدنی‌های همسانی مانند چای و قهوه قیاس کرده‌اند اما به ساختار و چگونگی این قیاس ورود پیدا نکرده‌اند.

در این بخش به ساختار اصولی قیاس در این مسئله پرداخته می‌شود تا میزان درستی استدلال، مورد ارزیابی قرار گیرد.

قیاس در اصطلاح اصول فقه عبارت است از «رد الفرع إلى الأصل بعلّة تجمعها في الحكم» (۳۰) (رد فرع به اصل با وجود علت مشترکی که جامع بین آن دو در حکم باشد).

قیاس دارای چهار رکن زیر است:

اصل، فرع، علت و حکم. (۳۱)

در مسئله مورد نظر، چای و قهوه به عنوان اصل و نوشیدنی‌های انرژی‌زا به عنوان فرع، اباحه حکم اصل به عنوان حکم اصل و علت جامع بین این «نشاط‌آور بودن» است.

هرچند که اصل و حکم اصل از نوع نص شرعی نیست، اما اجماع سکوتی در آن استقرار یافته است و یکی از شروط حکم اصل آن است که متفق علیه باشد. (۳۲)

ابن عابدین می‌نویسد: «علما در اول قرن دهم در حکم آن [نوشیدن قهوه و همانند آن] اختلاف کرده‌اند. جمعی به تحریم و اکثر آنان به اباحه آن حکم دادند، سپس اجماع بر اباحه آن منعقد گردید» (۳۳)

بر این اساس، اجماع به عنوان مستند حکم اصلی، قرار گرفته است که با آن، شرط اتفاق در حکم اصل محقق شده است.

۲-۹. دیدگاه ناظر بر کراهت شدید یا تحریم

جمعی دیگر از علما از جمله شیخ حسام‌الدین عفانۀ، از مجتهدان و محققان برجسته فلسطینی و استاد فقه و اصول دانشگاه القدس با استدلال به ضررهای ناشی از مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، قائل به آن هستند که این مسئله از دایره حکم اباحه خارج گشته و دو حکم کراهت یا تحریم درباره آن متصور است (۳۴) اما از آن جهت که نص صریحی برای تحریم این نوشیدنی‌ها وجود ندارد، حکم به کراهت شدید آن داده‌اند. شیخ عفانۀ در حکم ناظر بر کراهت شدید این نوع نوشیدنی‌ها به ضررهای حاصل از مصرف آن و آیه «و

لا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ (بقره: ۱۹۵)، استدلال کرده است.

دلایل قائلین به کراهت شدید یا حرمت مصرف نوشیدنی‌های

انرژی‌زا. براساس مجموع نصوص شرعی عام و دلیل عقلی ناظر بر ضرورت اجتناب از ضررهای حاصل از نوشیدنی‌های انرژی‌زا که مورد استناد این دسته از علما قرار گرفته است، می‌توان این نوع ادله تحت عنوان قاعده فقهی زیر بیان کرد:

- **دلیل اول:** قاعده فقهی «الضرر یزال» (۳۵)

مبنای فقهی این قاعده روایت ابوسعید خدری از رسول‌الله (ص) است که می‌فرماید: «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، مَنْ ضَارَّ ضَرَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ» (۳۶)

این قاعده و قواعد همسان آن از قواعد گسترده و کاربردی در ابواب مختلف فقهی هستند. نکته محوری درباره حکم شرعی از بین بردن ضرر در پرتو این قاعده، آن است که دفع ضرر در دو حالت متصور است: حالت اول: قبل از وقوع ضرر که ارتکاب به آن حرام است. بر این مبنا باید از وقوع آن اجتناب کرد. حالت دوم: پس از وقوع ضرر که از بین بردن آن واجب می‌باشد. (۳۷)

در تطبیق این قاعده بر مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا به سبب مترتب شدن ضررهایی بر آن، مشمول حکم شرعی حرمت یا کراهت شدید می‌گردد. با توجه به این نکته که نوع حکم کراهت شدید یا تحریم در این مسئله، ذاتی نیست؛ بلکه به دلیل وصف عارضی از قبیل بیماری‌های خاص می‌باشد که نسبت به این دسته از اشخاص، حکم عارضی به خود می‌گیرد. براساس گزارش‌های پزشکی، مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، برای گروههای سالم، اضرائی در پی ندارد، از این جهت مصرف این نوشیدنی‌ها مشمول این قاعده نمی‌گردد.

به نظر می‌رسد که وجه تمایز میان این دیدگاه با دیدگاه ناظر بر اباحه، در نوع قواعد و ضوابط فقهی نیست؛ چه آنکه طرفداران هر دو دیدگاه، اصولاً در حالت عدم مترتب شدن اضرائی بر مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا - براساس قواعد و ضوابط فقهی و مبانی آن - قائل به جواز می‌باشند، بلکه وجه تمایز میان این دو دیدگاه، در نوع آثار مترتب بر مصرف

نوشیدنی‌های انرژی‌زاست؛ بدین گونه که طرفداران دیدگاه اول، اصل را در مصرف آن، عدم ترتب عوارض می‌دانند؛ حال آنکه طرفداران دیدگاه دوم، اصل را در این مسئله، مترتب شدن عوارض دانسته‌اند.

- **دلیل دوم:** اصل احتیاط

در مفهوم اصل احتیاط، تعاریف متعددی ارائه شده است که به اهم آن اشاره می‌شود:

الف: «حکم الشارع بلزوم الاتیان بجميع احتمالات التكاليف أو اجتنابها عند الشك بها، و العجز عن تحصیل واقعها مع امکان الاتیان بها جميعاً أو اجتنابها». (۳۸) (حکم شارع به لزوم عمل به تمام احتمالات تکالیف یا اجتناب از آن در حالت شک و عجز از دستیابی به حکم با وجود امکان عمل به تمام آن یا اجتناب از آن).

ب: «هو أن يؤخذ بالیقین». (۳۹) (عبارت است از اخذ به یقین).
ج: «اعطاء الموجود حکم المعدوم و المعدوم حکم الموجود» (۴۰). (قرار دادن موجود در حکم معدوم و قرار دادن معدوم به منزله موجود).

این قاعده به قواعد «تقدیرات شرعی» نیز معروف است که موجود و معدوم را در شرایط مختلف در حکم دیگری قرار می‌دهند و کاربرد این قاعده در حالت سقوط حکم و عدم فراهم شدن مسببات آن می‌باشد. در صورت عدم وجود ضرورت به آن، اخذ به این قاعده برخلاف اصل است. (۴۱)

در تطبیق اصل احتیاط بر مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، اصولاً مسئله دایر بر فایده و ضرر است که در این حالت از باب اخذ به یقین جانب ضرر بر جانب فایده غلبه پیدا می‌کند و حکم به کراهت شدید یا تحریم داده می‌شود.

۳-۹. دیدگاه ناظر بر توقف

توقف به معنای عدم اظهارنظر درباره حکم یک مسئله اجتهادی به سبب عدم ظهور وجه صواب در آن مسئله برای مجتهد ناشی از تعارض ادله و تعادل آن‌ها یا اسباب دیگر است. (۴۲)

جمعی دیگر از علما از جمله مفتی عبدالله الفقیه از اساتید معروف دانشگاه ام‌القری مکه مکرمه در حکم مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا توقف کرده‌اند. استدلال آنان در توقف، آن است که بررسی‌های پزشکی درباره محتویات این نوع نوشیدنی‌ها جهت بیان حکم شرعی مصرف آن، کفایت نمی‌کند. بر این اساس تا زمانی که تحقیقات پزشکی در این موضوع کامل نشده باشد، باید قائل به توقف شد. (۴۳)

۱۰. نقد و بررسی دیدگاه‌ها

نقد و بررسی این موضوع با توجه به سه دیدگاه گذشته در قالب مطالب زیر ارائه می‌شود:

۱-۱۰. نقد دیدگاه اباحه

الف: بارزترین دلایل دیدگاه اول ناظر بر اباحه مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، قاعده فقهی اباحه اصلی اشیاء و قیاس می‌باشد. استدلال به قاعده فقهی اباحه اصلی اشیاء ممکن است از طرف مخالفان این دیدگاه مورد نقد قرار گیرد؛ بدین‌گونه که این قاعده به شرطی بر مسئله مورد نظر قابل تطبیق است که این مسئله مشمول استثنای موجود در قاعده نگردد یعنی ضرری بر مصرف این نوع نوشیدنی‌ها، مترتب نگردد. حال آنکه با مصرف این نوع نوشیدنی‌ها، ضررهایی مترتب می‌گردد.

در پاسخ می‌توان گفت که بنابر گزارش‌های پزشکی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های سالم و توانمند به شرط مصرف به اندازه آن فاقد ضررهای پزشکی است. بر این اساس عوارض پزشکی آن ناشی از خود این نوع نوشیدنی‌ها نیست؛ بلکه به دلیل عدم رعایت ضوابط مصرف آن است.

در موضوع ضررهای ناشی از مصرف این نوشیدنی‌ها برای گروه‌های غیر سالم در بین علمای دین اختلافی وجود ندارد. بلکه نزاع در موضوع مصرف آن برای گروه‌های سالم است.

ب: با توجه به فوائد حاصل از نوشیدنی‌های انرژی‌زا، خاصه نشاط‌آور بودن آن، حکم به اباحه آن جای تأمل دارد. بلکه درجه حکم ایجابی آن از اباحه به استحباب ارتقاء پیدا می‌کند. ج: استدلال به قیاس نوشیدنی‌های انرژی‌زا بر قهوه و همانند آن، به لحاظ ساختار قیاس و شروط آن جای تأمل دارد؛ چه آنکه یکی از شروط اصل و حکم اصل آن است که خود فرع نباشد. قهوه و شیر قهوه نیز همانند نوشیدنی‌های انرژی‌زا یکی از پدیده‌های نو و مستحدثه می‌باشد که فاقد اصل است.

هرچند که برخی علمای معاصر ادعای اجماع بر اباحه مصرف قهوه کرده‌اند. (۴۴) بنا بر دیدگاه جمعی از اصولیین، اجماع در یک مسئله نیز می‌تواند به‌عنوان اصل در قیاس قرار گیرد.

۲-۱۰. نقد دیدگاه کراهت شدید یا حرمت

دیدگاه دوم ناظر بر حرمت یا کراهت شدید مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، با استدلال به ضررهای ناشی از مصرف آن با اخذ به احتیاط به دو جهت قابل نقد است:

الف: بنابر گزارش‌های پزشکی، ضررهای ناشی از مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا منحصر در گروه‌های غیرسالم یا به سبب مصرف آن در حد غیرمعمول است. بر این اساس، ضررهای آن برای گروه‌های سالم - به شرط مصرف صحیح آن - منتفی است.

ب: برای هر نوع ضرری نمی‌توان حکم به تحریم داد، بلکه حرام منحصر در ضررهای مؤثر است. ضرر به گونه زیر تفسیر شده است: «الضرر البین الذی لایحتمل عادة لا مطلق الضرر» (۴۵)؛ ضرر آشکار و مؤثری که طبق معمول قابل تحمل نباشد، نه هر ضرر مطلق.

ج: استدلال به احتیاط در احکام شرعی مورد نقد قرار گرفته است. چه آنکه براساس قاعده فقهی «الیقین لایزال بالشک» (۴۶)؛ یقین با عارض شدن شک از بین نمی‌رود.

ابن حزم در استدلال به احتیاط می‌نویسد: «در هر مسئله‌ای که حکم آن از روی یقین باشد، به حکم تحریم - جز به یقین دیگر از قبیل نص یا اجماع - انتقال نمی‌یابد و استدلال به

احتیاط باطل است و صحیح آن است که حکم باید از روی یقین باشد و احتیاط در حالتی است که شخص حرام یا حلالی را فقط به حکم خدا روا دارد». (۴۷)

به نظر می‌رسد صرف‌نظر از حجیت یا عدم حجیت اصل احتیاط، اما تطبیق این اصل بر این نوع نوشیدنی‌ها، جای تأمل دارد، چه آنکه براساس تحقیقات پزشکی، موارد فایده و ضرر برای گروه‌های سنی مختلف، مشخص شده است. بر این اساس مسئله دایر بین شک و یقین نیست تا به اصل احتیاط تمسک گردد.

به بیانی دیگر با وجود آثار مشخص مصرف این نوع نوشیدنی‌ها در گروه‌های سنی مختلف و تجویز میزان مشخص آن در عرصه تخصصات پزشکی، اخذ به احتیاط در این مسئله، دلیل استواری به نظر نمی‌رسد.

به فرض پذیرش حکم تحریمی یا کراهت شدید، اما به سبب عدم وجود نصوص شرعی خاص در این موضوع، این نوع احکام حمل بر احکام عرضی می‌گردد و حکم ذاتی را نمی‌توان در این مسئله متصور شد.

۳-۱۰. نقد دیدگاه توقف

دیدگاه سوم ناظر بر توقف در موضوع مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زاست. ازجمله دلایل اصحاب این دیدگاه، عدم کفایت گزارش‌ها و نتایج پزشکی در این موضوع است. اما این دیدگاه به دلیل وجود نظرات و نتایج پزشکی کافی و شفاف درباره محتویات و آثار آن، قابل تأمل و خدشه است.

۱۱. دیدگاه مختار

با مطالعه دیدگاه‌های مختلف فقهی، علما در موضوع حرمت مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های غیرسالم اتفاق نظر دارند. پس از تبیین محل نزاع در این مسئله، اختلاف در حکم مصرف این نوشیدنی‌ها برای گروه‌های سالم و توانمند است.

در پرتو برخی از قواعد مقاصدی و داده‌های علم پزشکی می‌توان به کشف و استنباط حکم این مسئله دست یافت. یکی از قواعد مهم مقاصدی، حاجیات است که در بین مراتب مقاصد، در مرتبه میانی قرار دارد و آن عبارت است از نیاز بشر

به آن از باب توسعه و رفع مشقت به گونه‌ای که فقدان آن، منجر به حرج و مشقت گردد. (۴۸)

در تطبیق این قاعده مقاصدی با مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا می‌توان گفت که مصرف به اندازه مناسب از طرف گروه‌های سالم که باعث نشاط و تحرک باشد، یک امر مطلوب و مؤکد است و حداکثر حکم شرعی استحباب را به خود می‌گیرد.

احادیث نبوی زیر مؤید این مدعاست:

الف: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ» (۴۹)، وجه استدلال به این حدیث آن است که کسالت و تنبلی، از خصائص نامطلوب در دین اسلام محسوب می‌شود و از این جهت پیامبر اکرم (ص) از این ویژگی نامطلوب به خداوند متعال پناه برده است و بر این اساس دفع این ویژگی سلبی، از طرف شارع در قالب دعا مورد تأیید قرار گرفته است و در چارچوب قواعد مقاصدی از نوع حاجیات، مطلوب شارع است. مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا از آن جهت که موجب نشاط می‌گردد، همسو با مفهوم حدیث و قاعده مقاصدی مذکور می‌باشد.

ب: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ» (۵۰)، وجه استدلال به حدیث آن است که اقتضای مؤمن قوی، اخذ به اسباب قوت است که مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا یکی از اسباب قوت، محسوب می‌شود. از سوی دیگر اصل در انسان‌ها، صحت و سلامتی است و قاعده فقهی «اصالة السلامة» (۵۱) نیز مؤید این مدعاست. بر این مبنا به‌طور اجمال می‌توان نوشیدنی‌های انرژی‌زا را نسبت به گروه‌های سالم در حکم داروهای تقویتی محسوب نمود؛ به‌طوری‌که مصرف آن در چارچوب قواعد مقاصدی از نوع حاجیات علم پزشکی و به میزان مشخص برای گروه‌های سالم مستحب مؤکد و برای بیماران گروه‌های آسیب‌پذیر به تناسب شرایط آنان، مکروه یا حرام می‌باشد و تناسب حکمی مسائل با اسباب و علل، مطابق با قاعده اصولی زیر است: «الحکم یدور مع علته وجوداً و عدماً». (۵۲)

بر این اساس حکم شرعی مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا به تناسب گروه‌های سنی و نیز میزان توانمندی و نیاز مصرف‌کنندگان به این نوع نوشیدنی‌ها قابل ارائه است.

۱۲. نتیجه‌گیری

با استقراء در دیدگاه‌ها و بررسی‌های فقهی حکم مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا، در بین فقها سه دیدگاه ناظر بر جواز، کراهت شدید یا تحریم و توقف وجود دارد. پس از مناقشه و بررسی دلایل هرکدام از دیدگاه‌ها، در این مسئله نتایج زیر حاصل آمد:

۱. نتایج تحقیقات پزشکی، حاکی از آن است که مصرف به اندازه نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های سالم با توجه به ترکیبات موجود در آن دارای فوایدی ازجمله افزایش سطح توانایی بدن، افزایش هوشیاری و محافظت از سیستم ایمنی بدن است.

۲. تمام فقها در تحریم مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های ناسالم و قشر آسیب‌پذیر اتفاق نظر دارند.

۳. قواعد فقهی ناظر بر کراهت یا تحریم، به دلیل گزارش‌ها و نتایج پزشکی در موضوع مضرات و فواید مصرف نوشیدنی‌های انرژی‌زا قابل تطبیق با این مسئله نیست.

۴. قائلین به حکم تحریمی یا کراهت شدید، قائل به نوع ذاتی آن نیستند؛ بلکه حکم در این مسئله به دلیل عدم وجود نصوص شرعی خاص، از نوع عرضی است.

۵. براساس قواعد مقاصدی ناظر بر حاجیات و نیز محوریت عنصر علت در احکام شرعی با استدلال به برخی از نصوص شرعی، مصرف به اندازه نوشیدنی‌های انرژی‌زا برای گروه‌های سالم، مستحب مؤکد است.

References

1. Alford C, Cox H, Wescott R. The effects of red bull energy drink on human performance and mood. *National Library of Medicine*. 2001(1421): 139 [In English]
2. A group of researchers. Mashrūbāt al-Ṭāqat. Saudi Arabia. Npn. Nd: 1. [In Arabic]
3. Rāghib Iṣfahānī, Ḥ. Mufradāt Alfāz al-Qur'ān. Damascus: Dār al-Qalam. 1996(1416). 679. [In Arabic].
4. Sibkī, T. al-Ashbāh Wa al-Nazā'ir. Np. Dār al-Kutub al-'Ilmiyyat. 1991(1411). 1:41. [In Arabic]
5. Coombes Jeff S, Hamilton, Karyn L. "The Effectiveness of Commercially Available Sports Drinks". *Sports Medicine*. 2000(1420). 29(3): PP 181-209.
6. Simon M, Mosher J. "Alcohol, Energy Drinks, And Youth: a dangerous mix." *Marin Institute*. 2007(1427). [In English].
7. Reissig C, Strain E, Griffiths R. "Caffeinated Energy Drinks—a growing problem". *Drug and alcohol dependence*. 2009(1429). 99(1): 1-10. [In English]
8. <http://parskasht.com/en/blog/knowledge/entry/energy-drink-history>.
9. Atefi M, Eywani M, Qanbari M, et al. "Nooshidanihayeh Energy Za: Tarkibat Wa Atharat Anha". *Majale Oloom Taghzeye Wa Sanaye Ghazayi Iran*. 2013 (1391). 7(5): 634. [In Persian].
10. Heckman M, Sherry K, Mejia D, et al. "Energy Drinks: an assessment of their market size, consumer demographics, ingredient profile, functionality, and regulations in the United States". *Comprehensive Reviews in food science and food safety*. 2010(1430). 9(3): 303-17. [In English]
11. <https://www.medsab.ac.ir/news/n12912>
12. Alp M, Coşkun M, Göker H. "Isolation And Identification Of A New Sildenafil Analogue Adulterated In Energy Drink: Propoxyphenyl Sildenafil". *Journal of Pharmaceutical and Biomedical Analysis*. 2012(1433). [In English]
13. Smit H, Rogers P. "Effects Of 'Energy' Drinks On Mood And Mental Performance: critical methodology". *Food quality and preference*. 2002(1422). 13(5): 317-26. [In English]
14. Higgins J, Tuttle T, Higgins C. "Energy Beverages: content and safety". *Mayo Clinic Proceedings*. 2010(1430). [In English]
15. [6].
16. [14].
17. [13].
18. [10].
19. Kaminer Y. "Problematic Use Of Energy Drinks By Adolescents". *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*. 2010(1430). 19(3): 643. [In English]
20. Bouckennooghe T, Remacle C, Reusens B. "Is Taurine A Functional Nutrient?" *Current Opinion in Clinical Nutrition & Metabolic Care*. 2006(1426). 9(6): 728-33. [In English]
21. Chelben J, Piccone-Sapir A, Ianco I, et al. "Effects Of Amino Acid Energy Drinks Leading To Hospitalization In Individuals With Mental Illness". *General hospital psychiatry*. 2008(1428). 30(2): 187-9. [In English]
22. <https://www.sistani.org/arabic/book>
23. al-Shunqiyṭī Z. al-Nawāzil Fī al-Ashribat. Riyadh: Dār al-Kunūz Ishbīlīya lil-Nashr Wa al-Tawzī'. 2011(1431). 1:165. [In Arabic]
24. al-Suyūṭī J. al-Ashbāh Wa al-Nazā'ir. Beirut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyat. 1991(1411). 1:60. [In Arabic]
25. [24].
26. Ibn Najīm, Z. al-Ashbāh Wa al-Nazā'ir. Beirut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyat. 1991(1411). 1:56 [In Arabic]
27. Ibn Mājāh, A. Sunan Ibn Mājāh. Np: Dār Iḥyā' al-Kutub al-'Arabī. Nd. 1117. [In Arabic]
28. Kulayni, M. al-Kāfī. Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyat. 1988 (1367) .4: 313. [In Persian]
29. Nawawī, A. Rawḍat al-Ṭālibīn Wa 'Umdat al-Muftīn. Beirut: al-Maktab al-Islāmī. 1992(1412). 3:271. [In Arabic]
30. Jaṣṣāṣ, A. Ahkām al-Qur'ān. Beirut: Dār Iḥyā' al-Turāth al-'Arabī.. 1985(1405). 41:3. [In Arabic]
31. [23].
32. Juwainī, 'A. al-Waraqāt. Np. Npn. Nd. 26. [In Arabic]
33. Ghazzālī, A. al-Mustafā. Np: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyat. 1993(1413). 1:280. [In Arabic]
34. Āmidī, A. al-Ihkām Fī Uṣūl al-Ahkām. Beirut: al-Maktab al-Islāmī. Nd. 3:197. [In Arabic]

35. Ibn 'Ābidīn, MA. Ḥāshīyat Radd al-Muḥtār 'Alā al-Ddur al-Mukhtār. Beirut: Dār al-Fikr. 1992(1412). 2(6):461. [In Arabic]
36. 'Affānat, H. Fatāwā Yas'alūnak. Palestine: Dār al-Ṭayyib Wa Maktabat Dīdīs. 2009(1429). 13: 1169. [In Arabic]
37. [4].
38. Biyhaqī, A. al-Sunan al-Kubrā. Beirut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyat. 2003(1424). 3(6):114. [In Arabic].
39. al-Zarqā', A. Sharḥ al-Fawā'id al-Fiqhīyyat. Damascus: Dār al-Qalam. 1989(1409). 2:179 [In Arabic]
40. Ḥakīm M. al-Uṣūl al-'Āmmat Lil-Fiqh al-Muqārīn. Tehran: al-Majma' al-'Ālamī Lil-Taqrīb Bayn al-Madhāhib al-Islāmiyyat. 2010(1431). 1(2): 153. [In Arabic]
41. Sarakhsī, M. al-Mabsūṭ. Beirut: Dār al-Ma'rifat. 1993(1414). 6:39. [In Arabic].
42. Āl Burnu, M. Musū'at al-Qawā'id al-Fiqhīyyat. Beirut: al-Risālat. 2003(1423). 1(2): 153. [In Arabic]
43. Qarāfī, A. al-Furūq. Np. 'Ālam al-Kitāb. Nd. 2:202. [In Arabic]
44. [35], 2(3):108. [In Arabic].
45. www.itihad.org
46. [35], 2(6):461. [In Arabic]
47. al-Bujayrimī, S. Ḥāshīyyat al-Bujayrimī 'Ala al-khaṭīb. Np: Dār al-Fikr. 1994. 4:328. [In Arabic]
48. [4], 1:12. [In Arabic].
49. Ibn Ḥazm A. al-Iḥkām Fī Uṣūl al-Aḥkām. Beirut: Dār al-āfāq al-Jadīdat. Nd.6:12-13. [In Arabic]
50. Shāṭibī, I. al-Muwāfiqāt. Beirut: Dār al-Ma'rifat. 1975(1394). 2(2):8. [In Arabic]
51. Niyshābūrī, M. Ṣaḥīḥ Muslim. Beirut: Dār Ihya' al-Turāth al-'Arabī. Nd. 4:2088. [In Arabic].

MfJ

Medical Fighh Journal

2022; 14(44): e10

Journal Homepage: <http://journals.sbm.ac.ir/en-mf>

ORIGINAL RESEARCH

Consumption of energy drinks in the light of jurisprudence rules

Mostafa Zulfaghartalab^{1*}

1. Assistant professor, Shafi'i Jurisprudence Department, Faculty of Theology and Islamic Studies, Tehran University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article history:

Received: 28 October 2022

Accepted: 8 January 2023

Published online: 19 march 2023

Keywords:

energy drinks

invigorating

self-preservation

* Corresponding Author: Mostafa Zulfaghartalab

Address: Tehran, Shahid Motahari St, Faculty of Theology and Islamic Studies, No 47.

Email: zolfaghar49@UT.AC.IR

ABSTRACT

Background and Aim: One of the important issues in the field of medical jurisprudence is energy drinks. Stimulating and invigorating substances in these drinks, especially sugar and sweeteners, caffeine, special plant extracts, amino acids, preservatives, organic acids and vitamins of group "B" have caused challenges in the field of medical and jurisprudential sciences, despite the fact that it is welcomed by youth and teenagers for the purpose of empowerment and relief of fatigue.

Materials and Methods: This study has been done in relation to the status of energy drinks in the light of jurisprudence rules with a descriptive-analytical method.

Conclusion: By studying jurisprudential views on consumption of energy drinks, we find that among the jurists there are three views regarding the permissibility, severe abhorrence or sanctions and stopping. The results indicate that consumption of energy drinks has different jurisprudential definitions according to the conditions and age groups. Scholars agree that energy drinks are forbidden for unhealthy groups. According to the rules regarding the maintenance of the five necessities, especially self-preservation, as well as the basic rule of "The ruling revolves around its cause, whether it is present or not" and some correct religious texts, it is not only permissible for healthy age groups as they are tonic and invigorating but also recommended.

© Copyright (2018) Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Cite this article as:

Zulfaghartalab M, Consumption of energy drinks in the light of jurisprudence rules. *Med Fighh J* 2022; 14(44): e10.